

PROTOKÓŁ
posiedzenia Polsko-Litewskiej Dwustronnej Komisji Ekspertów
do badania problemów nauczania historii i geografii
Telšiai/Telsze, 10–13 maja 2016 r.

Na podstawie artykułu 15 Programu współpracy między Ministerstwem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwem Oświaty i Nauki Republiki Litwy w dniach 10–13 maja 2016 r. w Telszach/Telšiai odbyło się posiedzenie Polsko-Litewskiej Dwustronnej Komisji Ekspertów do badania problemów nauczania historii i geografii.

W spotkaniu udział wzięli:

ze strony polskiej:

1. prof. dr hab. Adam Suchoński – przewodniczący strony polskiej
2. prof. dr hab. Mieczysław Jackiewicz
3. dr Aleksander Srebrakowski
4. dr hab. Mariusz Kowalski
5. mgr Tadeusz Baryła
6. mgr Małgorzata Skórka – sekretarz strony polskiej

ze strony litewskiej:

1. doc. dr Rimantas Miknys – przewodniczący strony litewskiej
2. doc. dr Algis Kasperavičius
3. doc. dr Elmantas Meilus
4. dr Linas Jašinauskas
5. dr Regina Subotkevičinė
6. mgr Rimantas Jokimaitis – sekretarz strony litewskiej

Spotkanie przebiegało według następującego porządku (wstępny projekt porządku obrad w załączniku):

Środa 11 maja 2015 r.

Zgodnie z programem członkowie Komisji rozpoczęli posiedzenie o godzinie 08.30 w siedzibie Muzeum w Telšiai: Žemaičių muzejus ALKA. Przewodnictwo obrad objął doc. dr Rimantas Miknys. Powitał członków Komisji i poinformował o drobnych zmianach w programie doręczonym uczestnikom. Doc. dr Rimantas Miknys i dyrektorka Muzeum pani Elvyra Spudytė krótko przedstawili miejsce obrad – muzeum zbudowane w 1936 r. celem eksponowania bogatych zbiorów lokalnych – sala posiedzeń z obrazami malarstwa europejskiego, m.in. Szmuglewicza. Następnie sekretarz Rimantas Jokimaitis w imieniu litewskiego Ministerstwa w uznaniu zasług dla Komisji wręczył prof. Mieczysławowi Jackiewiczowi i prof. Adamowi Suchońskiemu listy gratulacyjne.

W związku ze zmianami personalnymi, obrady rozpoczęły się od prezentacji nowej członkini Komisji Reginy Subotkevičienė oraz pozostałych uczestników posiedzenia. Prace rozpoczęto od części dotyczącej podręczników do geografii.

Dr hab. M. Kowalski przedstawił recenzję podręcznika: Kynė G., Varanavičienė G., Railienė L., Ubartas T., Kamarauskaitė A., *Geografija* vadovėlis 6 klasei, Serija „Atrask“, Leidyklos Šviesa, Kaunas 2015.

Tezy: Podręcznik przedstawia podstawowe informacje o przedmiocie. Prezentuje także grupy mniejszościowe w Litwie. Co prawda Polakom poświęcono mało miejsca. Nie wskazano jednak, że istniał także okres kiedy jęz. polski był elementem utrwalenia kultury litewskiej. Pominięto także, szczególnie na mapach, grupy językowe słowiańskie, a eksponuje się Karaimów. Mimo drobnych niedociągnięć podręcznik merytorycznie bardzo dobry, a nawet nowatorski. Zachęca do samodzielnych badań geograficznych.

Dyskusja:

Dr Al. Srebrakowski zwrócił uwagę, że Karaimów eksponowało się zawsze jako ciekawostkę, choć wielkość tego zainteresowania nie odpowiadała nigdy rzeczywistej wielkości tej grupy.

Doc. R. Miknys zauważył, że nadal trwają prace unijne nad prawnym rozróżnieniem: kiedy mówimy o mniejszościach narodowych, a kiedy o wspólnotach narodowych? Jak to powinno być rozstrzygnięte w podręcznikach geografii?

Dr hab. M. Kowalski: Wpływ jęz. polskiego na kulturę litewską jest nie do przecenienia. Grupa etniczna to grupa niemająca swojego państwa. Oczywiście, łatwo o odwoływanie się do

analogii z innych części Europy, ale chodzi raczej o pokazanie bogactwa procesów narodowościowych w XIX i XX w. i docenienie wzajemnych wpływów.

Dr Regina Subotkevičienė przedstawiła recenzje podręczników:

Czas na geografę. Barbara Lenartowicz, Marcin Wójcik. Wydawnictwo Nowa Era, 2015, Nr ewid. MEN: 355/211/2015.

Tezy: Poziom metodologiczny podręcznika b. wysoki, szczególnie ciekawe są przykłady zawarte w podręczniku, które są świetnie zilustrowane. Szkoda, że Litwa nawet na mapach pojawia się incydentalnie.

Puls ziemi. Podręcznik do geografii dla klasy trzeciej gimnazjum. Roman Malarz. Wydawnictwo „Nowa Era”, Nr ewid. MEN: 5/3/2010.

Tezy: Podręcznik b wygodny dla ucznia, bowiem opatrzone: podsumowaniami, sprawdzianami, wytłuszczeniami ułatwiającymi opanowanie materiału. Warto byłoby podkreślić związki pomiędzy Polską a jej sąsiadami, w tym Litwą (energia, handel, turystyka)

Atlas geograficzny dla szkół ponadgimnazjalny. Wydawnictwa Szkolne PWN Sp. z o.o., 2012. ISBN: 978-83-262-1665-7.

Tezy: Atlas dobry, we właściwy i wyczerpujący sposób prezentuje wszystkie części świata. Bardzo pomocne są bogate dane statystyczne, choć niektóre dotyczące Litwy przestarzałe. Atlas opatrzone bardzo dobrym zestawem map konturowych.

Dr Al. Srebrakowski przedstawił recenzje:

I. Kapleris, A. Meištas, K. Mickevičius, A. Laužikienė, R. Ramanauskas, Ž. Tamkutonytė-Mikailienė, *Laikas. Istorijos vadovėlis 9 klasei. I dalis*, Vilnius 2015 [wyd. „Briedis”], ss. 160, ilustracje, mapy, diagramy.

I. Kapleris, A. Meištas, K. Mickevičius, A. Laužikienė, R. Ramanauskas, Ž. Tamkutonytė-Mikailienė, *Laikas. Istorijos vadovėlis 9 klasei. II dalis*, Vilnius 2015, ss. 125, ilustracje, mapy, diagramy.

V. Navickas, A. Svarauskas, *Istorija. Vadovėlis 12 (IV gimnazijos) klasei*, Vilnius 2015 [wyd. „Ugda”], ss. 228, ilustracje, mapy, diagramy.

Tezy: Pierwszy i drugi z recenzowanych podręczników b. ciekawe. Są to dwa nowe podręczniki dopuszczone do użytku w szkołach litewskich, w klasach 9 i 12. Charakteryzują się one jednolitą formą graficzną, wspólną metodologią i podejściem metodycznym. Podręczniki przedstawiają schematyczny program rusyfikacji ziem litewskich, gdzie uczeń dowie się, że obie narodowości były prześladowane przez zaborcę, że Polacy i Litwini byli współtowarzyszami niedoli. Nieliczne pomyłki nie zmniejszają znaczenia obu recenzowanych

podręczników. W części kartograficznej powtórzono nagminny błąd odnośnie przynależności Podlasia. Także trzeci z recenzowanych podręczników w kontekście spraw polskich, stosunków polsko-litewskich jest b. ciekawy i godny polecenia. Podręcznik ten wyróżnia się wysokim poziomem merytorycznym.

Dyskusja:

Prof. A. Suchoński: Kolejny raz, chyba czwarty, błędnie w podręczniku zinterpretowano tzw. alegorię rozbiorów Polski. Także bez wyjaśnienia zamieszczono ilustrację z proklamowania cesarstwa niemieckiego z sali lustrzanej Wersalu podnoszącej zasługi Bismarcka. Oryginał autorstwa A. v. Wernera się zachował, choć dla celów polityki historycznej nie reprodukuje się go.

Po krótkiej przerwie wznowiono obrady, a przewodnictwo obrad przejął prof. Adam Suchoński.

Prof. M. Jackiewicz przedstawił recenzje podręczników:

Kapleris I., Meištas A., Mickevičius K., Ramanauskas R., Raškauskas K., Steponavičienė L., Tamkutonytė-Mikailienė Ž., Istorijos vadovėlis 8 klasei II dalis, Leidyklos „Briedis“ 2014;
Petrauskis K., Litvinaitė J., Vilkelienė K., Istorija vadovėlis 6 klasei, Serija „Atrask“, Leidyklos Šviesa, Kaunas 2015.

Tezy: Pierwszy podręcznik jest bardzo dobry i użyteczny, obiektywny, choć przedstawia litewski punkt widzenia, jednak w sposób godny polecenia, bo niejątrzący. Drugi z podręczników wyróżnia się świetnym językiem i zachęca do śledzenia zmian cywilizacyjnych i podstawowych pojęć – demokracja. Omawia obszernie Holokaust, ale nie wspomina o Ponarach i wymordowaniu 300 tys. obywateli narodowości żydowskiej na Litwie, a wystarczyło dodać jedynie fakty podstawowe. Jątrząco dla ucznia klasy brzmią słowa o polskiej okupacji i zagrabieniu. Mimo to podręcznik ciekawy, nasycony dodatkowymi informacjami. Jako regułę należy przyjąć podwójny zapis nazwisk – w formie zlituanizowanej i oryginalnej.

Dyskusja:

Doc. A. Kasperavičius: To poważny błąd, gdy do podręcznika powtórnie wprowadza się słowo okupacja.

Doc. E. Meilus: To poważny błąd, co tym bardziej drażni, że już w tej sprawie Komisja sformułowała odnośny postulat.

Doc. R. Miknys: Trzeba upowszechnić pracę Instytutu Polskiego, który chce opublikować w jęz. litewskim dobre prace polskie. Trzeba tępić powracające „demony przeszłości”, które znów odradzają się z niewiedzy w młodszym pokoleniu.

Prof. A. Suchoński zauważył, że im więcej współautorów, tym większa liczba niezgodnionych stanowisk, przeciwstawnych poglądów w tym samym podręczniku. Natomiast wręcz należy pokazywać różne narracje tych samych faktów i procesów, niech uczeń wie jak opisują unię lubelską prace litewskie i polskie.

Dr Al. Srebrakowski: Trzeba wzorem Litwinów przygotować wydawnictwo w wielu językach, chociażby według komisji podręcznikowych. To powinno wykluczyć powtarzanie tych samych błędów.

Następnie recenzje przygotowane przez prof. Bohdana Łukaszewicza, który z powodu choroby nie mógł być obecny na posiedzeniu, odczytał prof. M. Jackiewicz:

Ignas Kapleris, Rimvydas Laužikas, Antanas Meištas, Karolis Mickevičius, Mindaugas Žolynas, Istorijos vadovėlis 11 klasei. II dalis. Leidyklas „Briedis” [Vilnius 2015], ISBN 978-9955-26-502-3, ss. 177–368.

Ignas Kapleris, Rimvydas Laužikas, Antanas Meištas, Karolis Mickievičius, Istorijos vadovėlis 12 klasei. Leidykla „Briedis”. I dalis: [Vilnius 2015], ISBN 978-9955-26-521-4, ss. 1–160. II dalis: [Vilnius 2016], ISBN 978-9955-26-538-2, ss. 161–304.

Tezy: Pierwszy z podręczników pokazuje dzieje powszechne w wyraźnym ujęciu europocentrycznym. Materiał opatrzone wieloma dodatkami. Wyraźnie nadużywa się pojęcia „pochodzenia polskiego” i często źle interpretuje przynależność narodową danej osoby. Ważne, że przedstawia się prawdziwie: unię lubelską, prace nad konstytucją 3 Maja. Brakuje podwójnej pisowni nazwisk wybitnych postaci historycznych. W drugim z podręczników poważnym uchybieniem jest niepełne pokazanie holokaustu na ziemiach litewskich. Jednakże w całej narracji skomplikowana materia stosunków polsko-litewskich pokazana jest świetnie, niejako jak przykład rzetelności. Szkoda, że zabrakło w narracji wspólnych działań Litwy i Polski w ramach NATO. To z pewnością jeden z najlepszych podręczników, godny polecenia.

Dyskusja:

Prof. A. Suchoński – zauważa, że ten pierwszy z recenzowanych podręczników, o ugruntowanej renomie także na Litwie, należałoby jedynie uzupełnić o informację o pozytywnym stosunku do żołnierzy polskich, którzy po wrześniu 1939 r. przeszli na ziemie litewskie.

Doc. R. Miknys: litewskie Ministerstwo dotąd nie opracowało jednolitej podstawy programowej i jednolitej listy podręczników, co słusznie zauważył recenzent. To powinno być jeszcze raz sformułowane, jako postulat Komisji.

Prof. A. Suchoński: trzeba przywoływać słowa Mickiewicza z listu do Lelewela, który wymienia region, kraj, Europa. W pełnym brzmieniu winno to być mottem naszych podręczników.

Prof. M. Jackiewicz: Te ostatnie recenzje są dobitnym przykładem, że prace Komisji wyraźnie poprawiły podręczniki i tego procesu nie sposób przecenić.

Dr Al. Srebrakowski: Chciałbym mieć pewność, że koledzy litewscy mają podobne odczucia i satysfakcję.

Doc. A. Kasperavičius przedstawił recenzję podręczników:

Ciekawi świata 3. Maria Pacholska, Wiesław Zdziabek. Historia. Cz. I. Od początku XX wieku do roku 1945. Zakres rozszerzony. Wydawnictwo OPERON, Gdynia 2015, ss. 360

„Ciekawi świata 3. Mirosław Ustrzycki, Historia. Cz. II. Dzieje po roku 1945. Zakres rozszerzony. Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON, Gdynia 2015, ss. 294”.

Tezy: Pierwszy z podręczników opatrzone ciekawymi dodatkami „Z dyskusji historyków” przedstawiających interesujące i współczesne interpretacje historyków. Podręcznik ciekawy, lecz nie wolny od błędów dotyczących zasięgu operacji Armii Czerwonej w 1918 i 1919 r., stopni wojskowych, przypisujący niesłusznie nagrodę Nobla Neville Chamberlain`owi (w rzeczywistości brat Austin) i wielu drobnych podobnego typu. Podręcznik opisuje wielkie czystki w ZSRR w latach 1937-1939, przeszacowując skalę represji (ok. 9% dorosłych obywateli ZSRR) i nie podając skali represji wobec Polaków, Łotyszy, Estończyków, Litwinów. Część druga rozpoczyna się od 1945 r. W odróżnieniu od części pierwszej w tej nie znaleziono wielu błędów i podręcznik jest b. dobry merytorycznie.

Dyskusja:

Prof. A. Suchoński postawił otwarte pytanie, jak w kategoriach systemu panującego zdefiniować rządy po 1945 r. np. w Polsce, w Litwie, jak historycy litewscy określają rządy w Polsce? Zdecydowano, że pełniejszej odpowiedzi udzieli referenci w trakcie zaplanowanej części popołudniowej.

O godz. 14.30 wznowiono obrady, a przewodnictwem obrad objął doc. R. Miknys. W obradach wzięli udział miejscowi nauczyciele.

Jako pierwszy wystąpił prof. A. Suchoński – „Problematyka skutków II wojny światowej w niemieckich podręcznikach historii”.

Tezy: Po pierwsze trzeba odpowiedzieć na pytanie, jak Niemcy opisują to, że wywołały wojnę, w której zginęło ponad 50 mln osób, spośród których ponad połowę stanowiły osoby cywilne. Po drugie niemieckie podręczniki uchodzą za najlepiej opracowane dydaktycznie. Trzeba zwrócić uwagę, że pojawiły się podręczniki mówiące o skutkach psychicznych wojny, przewadze kobiet w życiu społecznym i ich trudzie w odbudowie powojennej, Jednak przewagę ma temat wiodący, tj. przesiedlenie ludności niemieckiej po wojnie i to bez względu na land, w którym obowiązuje dany podręcznik. Dokonywane aktualizacje w tym zakresie mają wyraźne podłoże polityczne, np. kolonizacja na prawie niemieckim nierozłącznie połączona jest z wątkiem wypędzenia 6 wieków później. Nagminnie wykorzystuje się obszernie fragmenty wspomnień, przeważające nad tekstem właściwym. Niewiele jest podręczników rozpoczynających narrację od przesiedleń dokonywanych przez Niemców już w 1939 r. Żaden nie wspomina o losie Niemców pod rządami rosyjskiej administracji wojskowej w 1945 r. na ziemiach polskich.

Dr Linas Jašinauskas: „Polska, Litwa, Europa wobec skutków II wojny światowej w najnowszych podręcznikach litewskich”.

Tezy: Na poziomie podstawowym w podręcznikach przeważa przedstawianie faktów, w mniejszym stopniu szerzej omawiany proces. W klasach wyższych nacisk jest położony na interpretację i na przykład, problem Wilna w czasie okupacji niemieckiej jest wydzielony, jako wymagający szczegółowego omówienia. W podręcznikach dla klasy 10 narracja pozostaje ta sama: epizody wojny są przedstawiane dokładnie, szczegółowo. Zakończenie wojny przedstawione jest, jako zakończenie okresu napięć, ale w polityce międzynarodowej dominuje rywalizacja o dominację w świecie i temu poświęcone wiele uwagi. Mówi się o oporze i kolaboracji, ale zbyt mało konkretnie. Dużo miejsca poświęcono procesowi norymberskiemu. Brak zadań, w których uczeń dokonywałby samodzielnie oceny skutków wojny. Wyróżnia się podręcznik „Czas”, w którym opisano dzieje Prus Wschodnich w okresie wojny i ich wpływ na ziemie litewskie. Omawia się zagadnienia polityki, jako skutki wojny, np. narastanie napięcia międzynarodowego, stosunki Polaków i Litwinów w czasie wojny na Wileńszczyźnie, a po 1944 r. o straconych szansach rozwoju mieszkańców Europy środkowo-wschodniej aż do czasu rozpadu ZSRR. Narracja nie jest spójna i wymaga dalszych prac.

Referat doc. dr A. Kasperavičius: „Polska, Litwa, Europa wobec skutków II wojny światowej. Litewski punkt widzenia”.

Tezy: Historia podręcznikowa i historia ludowa – „oral history” to dwie różne i nieporównywalne wersje historii. Bardzo długo wśród Litwinów wiedzę o świecie czerpano z nasłuchów radiowych i niesprawdzonych informacji. O tym co się działo w Polsce w okresie wojny nie

wiedzano prawie nic. Długo po konferencji w Jalcie panowało przekonanie, że wybuchnie kolejna wojna światowa – podobnie w Polsce wierzono przecież, że gen. Anders wróci na białym koniu. Nie przypuszczano, że będzie inaczej niż po I wojnie światowej.

Tadeusz Baryła: „Polska, Litwa, Europa wobec skutków II wojny światowej. Polski punkt widzenia”.

Tezy: Odzyskanie niepodległości w 1918 r. jej obrona, odbudowa państwa stają się rodzajem mitu założycielskiego. Niestety, w ostatnim czasie Rosja usiłuje budować odmienną wizję własnej roli po 1917 r., jako państwa zdradzonego przez Europę i przenosi ten pogląd na okoliczności paktu Ribbentrop-Mołotow. Jednocześnie poddaje wojnę swoistej sakralizacji. Podręczniki, mimo dokładnego opisu działań wojennych, rodzajów polityki okupacyjnej stosowanej na ziemiach polskich, wizji państwa po zakończeniu wojny, nie zawierają usystematyzowanego opisu skutków wojny. To niezbędne dla jednoznacznej oceny procesów przesunięcia granic państwa, migracji powojennych, skali zniszczeń, przeobrażeń społecznych spowodowanych stratami wojennym (opresją okupantów), zmianą struktury społecznej (np. dzieci wojny) oraz dysfunkcją postaw oporu i współdziałania w odbudowie, powszechną biedą. Problem „skutków wojny” w porównanych podręcznikach wydawnictwa „Nowa Era”, „Operon”, „Oświatowiec” to różne narracje historyczne. To podręcznik winien stanowić podstawę ocen i wiedzy ucznia, a nie wiedza pozaszkolna, na którą także należy oddziaływać poprzez politykę historyczną, politykę pamięci – spójnymi z wiedzą podręcznikową.

Dyskusja:

Prof. A. Suchoński: Przykład dzieci walczących w powstaniu warszawskim jest w naszej świadomości święty, ale zdjęcia młodych Niemców budzą skojarzenia jedynie z całkowitym „zaczadzeniem”. Dzisiejsze młode pokolenie wie nawet, ile dzieci walczy w Afryce i wie, że jest podpisana konwencja o zakazie angażowania dzieci w konflikty wojenne.

Doc. R. Miknys na pytania odnośnie najnowszych prac dotyczących życia codziennego pod okupacjami II wojny światowej wyjaśnił, że Litewski Instytut Historii przygotowuje w ramach projektu międzynarodowego obszerne wydawnictwo dotyczące całego obszaru nadbałtyckiego.

Dr. Al. Srebrakowski i T. Baryła zwrócili uwagę, że należy zacząć od pierwszej nowoczesnej okupacji tego obszaru z czasów I wojny światowej, co znacząco dopełni obraz życia i wyjaśni pełniej skutki.

Prof. A. Suchoński zwrócił uwagę, że w szwajcarskich podręcznikach działaniom wojennym poświęca się po pół strony, natomiast życiu codziennemu, skutkom wojny – całe szczegółowe rozdziały.

Dnia 13 maja 2016 r. wznowiono obrady o godz. 8.30. Przewodnictwo obrad objął prof. A. Suchoński.

Doc. A. Kasperavičius przedstawił recenzję podręcznika: Maria Pacholska, Wiesław Zdziabek. Historia. Część 1. Od początku XX wieku do roku 1945. Zakres rozszerzony. Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON, Gdynia 2015, ss. 360”.

Tezy: Podręcznik przedstawia zawiłe sprawy przejęcia Wilna w 1939 r., choć zwraca uwagę, że w opinii litewskiej rozpoczęła się okupacja. Podręcznik pozbawiony błędów, trudny. Wymaga dodatkowych wyjaśnień i interpretacji ze strony nauczyciela.

Dyskusja:

Doc. R. Miknys zwrócił uwagę na potrzebę wyraźnego opisanie okresu 1939 jako niepowiązanego z terminem okupacja.

Prof. M. Jackiewicz, jako świadek wydarzeń wejście Litwinów w 1939 r. poprzedzone było krótkotrwałą okupacją rosyjską, a następnie wejście Litwinów oznaczało zelżenie warunków życia dla Polaków. Polskie podręczniki mówią o trzech okupacjach.

Dr Al. Srebrakowski: poprzez analogie lepiej byłoby wskazać opisowo, że zmiany w 1939 r. przynależności Wilna odbywały się za pośrednictwem ZSRR realizującym pakt Ribbentrop–Mołotow.

Doc. R. Miknys: lepiej wyjaśniać, że następnie przeprowadzono przymusową lituanizację, niż mówić o okupacji Wileńszczyzny.

Dr Al. Srebrakowski: należy wyraźniej także wskazać, że po przejęciu tych ziem przez Litwę rozpoczęło się tworzenie polskiego państwa podziemnego.

Prof. A. Suchoński: Te niedopowiedzenia są wynikiem zmiany sposobu doboru recenzentów przez Ministerstwo, zatem badacz epoki – autor podręcznika i recenzent odpowiadają za stronę merytoryczną, a recenzent dydaktyczny za kształt dydaktyczny. To musi być wymóg ministerialny.

Doc. A. Kasperavičius przedstawił recenzję podręcznika: „W centrum uwagi. Wiedza o społeczeństwie. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Część 1. Arkadiusz Janicki, Justyna Kięczkowska, Mariusz Menz. Nowa Era, Warszawa 2013, ss. 396”.

Następnie doc. R. Miknys przedstawił recenzję podręcznika: „W centrum uwagi. Podręcznik do wiedzy o społeczeństwie dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres rozszerzony. Część 2.

Nowa Era Warszawa 2014, Nr ewid. 630/2/2014. Rzecznawcy: Roman Bäcker, Zbigniew Żuchowski, Gabriela Olszowska.

Tezy: Wyróżnia się podręcznik b. wysokim poziomem merytorycznym. Zawiera też świetne informacje o najbliższych sąsiadach Polski, także Litwy. Jedynym mankamentem jest niejasny podział na kraje północy i południa. Podręcznik b. ciekawy, ale wymagający dodatkowego wysiłku także od nauczyciela.

Dyskusja:

Prof. A. Suchoński – to przykład podręcznika rozszerzonego, nie jest on przeładowany, ale znacząco bogatszym od minimum programowego.

Dr hab. M. Kowalski: Dyskusja potwierdza, że nie ma jeszcze standardu tego typu podręczników. Z R. ustaliliśmy, że uwaga odnośnie krajów przynależących do „południa” powinna dotyczyć Białorusi, tak jak zaznaczono to na mapie.

Doc. R. Miknys przedstawił recenzję podręcznika: Jacek Chachaj, Janusz Drob, Historia. III Klasa. Podręcznik dla gimnazjum. PWN „Nowa Era”. Recenzenci: dr. Maciej Fic, prof. dr hab. Teresa Kulak, dr hab. Anna Ciegała.

Tezy: Podręcznik świetny i jako jeden z niewielu pokazujący Polskę na tle Europy. Tekst zawsze jest powiązany z informacją dodatkową, ikonografią, tekstem źródłowym, zadaniem sprawdzającym (polecenia i pytania). Przykładowo wręcz pokazano dzieje Królestwa i Litwy historycznej, wspólne cele litewsko-polskie w trakcie powstań narodowych. Być może odnośnie ziem obecnej Białorusi Ukrainy wymagałyby to podobnego opisu. Podręcznik zakłada pracę samodzielną ucznia.

Następnie doc. R. Miknys przedstawił recenzję podręcznika: Grzegorz Wojciechowski, Wczoraj i dziś. Podręcznik do historii i społeczeństwa dla klasy szóstej szkoły podstawowej. Nowa Era Warszawa 2015, ss. 236. Rzecznawcy: Izabela Kraśnicka-Wilk, Jerzy Braciszewicz, Zbigniew Żuchowski.

Tezy: Podręcznik ciekawy, szczególnie odnośnie procesów modernizacji i udziału w nich Polski. Materiał zorganizowany jest według odpowiedzi na dwa podstawowe problemy: jak jest, i dlaczego tak jest. Ponadto nacisk położono nie tylko na prawa człowieka, ale także na obowiązki obywatelskie. Podręcznik bez błędów odnośnie dziejów wspólnych Polski i Litwy. Podręcznik zorientowany jest nie tylko na znajomość faktów ale przede wszystkim procesów. Centrum narracji jest człowiek, kształtowanie jego osobowości i jego miejsce w społeczeństwie. Podręcznik winien być wzorcem dla autorów podręczników litewskich.

Dyskusja:

Prof. A. Suchoński: podręcznik daje podstawę do tego, by jeszcze apelować o umieszczenie polskiego twórcy idei zjednoczonej Europy Stefana Głuszczyńskiego („Upadek Europy”, polskie wydanie 1899), wspólnego bohatera WKL i Polski, w podręcznikach szkolnych. To postać, którą powinniśmy się szanować w dzisiejszej Europie.

T. Baryła: Wielokrotnie w pracach Komisji podnoszono kwestie dorobku I Rzeczypospolitej, także jako modelu państwa federacyjnego, który winien być uwzględniony w podręcznikach. Ale mamy też dziedzictwo polskich idei zjednoczonej Europy. Trzeba zatem wyraźniej na kolejnym posiedzeniu komisji omówić polski i litewski wkład do idei zjednoczonej Europy, jako elementu utrwalonej narracji historycznej.

Doc. E. Meilus recenzja podręcznika: Igor Kąkolewski, Anita Plumińska-Mieloch, Blżej historii. Gimnazjum podręcznik 1, klasa 2. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne spółka z o.o. Warszawa 2009 (Wydanie V, 2014). Numer dopuszczenia: 61/2/2009. Rzecznicy: dr Piotr M. Unger, dr hab. B. Wagner, dr Dariusz Dziurzyński.

Tezy: To 5. wydanie podręcznika, który już raz był recenzowany przez Komisję w 2010 r., jednakże żadnych uwag, wytkniętych błędów nie uwzględniono i nie poprawiono w kolejnych wydaniach. Dotyczy to faktów historycznych, narracji walk z Rosją, a także Szwecją, okoliczności powstań na Ukrainie, mapek Korony i, przede wszystkim, WKL. Dzieje kultury, cywilizacji w tym podręczniku występują jedynie śladowo. To przykład podręcznika historii, który może utrwalić liczne błędy wśród uczniów.

Doc. R. Miknys: Komisja powinna w przypadku tego podręcznika wnioskować o jego wycofanie z powodu olbrzymiej ilości błędów.

Prof. Suchoński: Ministerstwo, choć dopuszczenie jest z 2016 r., powinno zwrócić natychmiast ten podręcznik do wydawnictwa do poprawek.

Prof. M. Jackiewicz: wycofać należy ten podręcznik i odpowiedni wniosek Komisja sformułuje w tej sprawie.

Po przerwie wznowiono obrady o godz. 11.15, a obradom przewodniczył prof. A. Suchoński.

Prof. M. Jackiewicz: proponuję by zająć się dziedzictwem europejskim w podręcznikach.

Prof. A. Suchoński zasugerował, by do problematyki referatów przypisać miejsce posiedzenia Komisji, zatem jeśli wokół problemów europejskiego dziedzictwa kulturowego organizować program przyszłego posiedzenia, to należy przyjąć, że najlepszym miejscem byłby Wrocław (lub Poznań). W roboczym głosowaniu zdecydowano by miejscem obrad był Wrocław.

W dyskusji: prof. A. Suchoński, prof. M. Jackiewicz, dr Al. Srebrakowski, doc. R. Miknys, T. Baryła opowiedzieli się, by zająć się problemem miast, które zmieniły w następstwie II wojny światowej przynależność państwową i nadal są wiodącymi ośrodkami kultury europejskiej – Wilno i Wrocław. Na wniosek T. Baryły przyjęto też, że Wilno i Wrocław należałoby pokazać na tle miast Europy Środkowo-Wschodniej występujących w narracji historycznej w podręcznikach europejskich.

Doc. R. Miknys zasugerował, by na przyszłym posiedzeniu poświęcono więcej czasu na referaty, które skierowane są także do nauczycieli, biorących udział w tej części prac Komisji. W dyskusji poparto ten pogląd, wskazując na oczywiste korzyści dla miejscowych nauczycieli.

Członkowie Komisji zdecydowali wystosować list do prof. dr hab. Bohdana Łukaszewicza z życzeniami szczęśliwego powrotu do zdrowia, licząc na jego dalszą pracę w Komisji, cenne uwagi, koleżeńską współpracę w przyszłości.

Komisja wyraża podziękowanie pani sekretarz Małgorzacie Skórcie i panu Rimantasowi Jokimaitisowi za niezwykle sprawne przygotowanie prac Komisji.

Komisja na swym posiedzeniu przyjęła następujące wnioski:

I.

Komisja opowiedziała się za podjęciem na najbliższym posiedzeniu problemu roli wielkich miast, które po zmianie granic państwowych, nadal współtworzą kulturę zjednoczonej Europy. Za szczególnie ważne uznano przedstawienie roli kulturowej i cywilizacyjnej Wrocławia i Wilna na tle innych miast Europy Środkowo-Wschodniej. Na miejsce obrad najbardziej wskazanym wydaje się być miasto Wrocław.

II.

Komisja dostrzega potrzebę stałego upowszechniania problematyki integracji europejskiej w podręcznikach, która coraz bardziej stanowi ważny fragment współczesnej narracji historycznej. Procesowi wysycania podręczników historycznych problematyką integracji europejskiej winno towarzyszyć uszczegółowienie i wskazanie na udział wybitnych postaci – nosicieli idei zjednoczenia Europy z Polski i Litwy.

III.

Komisja podkreśla, że uwagi Komisji zawarte w recenzjach nie są uwzględniane przy podejmowaniu decyzji o powtórny wydaniu podręczników. To pośrednio wskazuje, że recenzje wydawnicze w zbyt małym stopniu przyczyniają się do wykluczenia rażących błędów i usterek merytorycznych. Komisja kolejny raz zwraca uwagę na konieczność przywrócenia recenzowania podręczników przez oddzielnych recenzentów, zarówno, od strony merytorycznej, jak i dydaktycznej. Szczególnie negatywnym przykładem takiej nagannej praktyki jest podręcznik: Igor Kąkolewski, Anita Plumińska-Mieloch, *Blżej historii*. Gimnazjum podręcznik 1, klasa 2. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne spółka z o.o. Warszawa 2009 (Wydanie V, 2014). Numer dopuszczenia: 61/2/2009. Rzecznawcy: dr Piotr M. Unger, dr hab. B. Wagner, dr Dariusz Dziurzyński.

IV.

Komisja z zaniepokojeniem przyjęła informację o chorobie prof. dr hab. Bohdana Łukaszewicza i wystosowała do Profesora list z życzeniami szczęśliwego powrotu do zdrowia.

Na tym protokół zakończono i podpisano

Ze strony polskiej

Ze strony litewskiej

.....
Prof. dr hab. Adam Suchoński

.....
Doc. dr Rimantas Miknys

Telsze/Telšiai, 13 maja 2016 r.